

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRỊNH THÙY DƯƠNG

**TRUYỆN NGẮN CAO DUY SƠN
TỪ GÓC NHÌN PHÊ BÌNH SINH THÁI**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2016

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRỊNH THÙY DƯƠNG

**TRUYỆN NGẮN CAO DUY SƠN
TỪ GÓC NHÌN PHÊ BÌNH SINH THÁI**

Chuyên ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 60 22 01 21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ
NGÔN NGỮ VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Cao Thị Hảo

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan luận văn “*Truyện ngắn Cao Duy Sơn từ góc nhìn phê bình sinh thái*” là kết quả nghiên cứu của riêng tôi, hoàn toàn không sao chép của bất cứ ai. Các kết quả của đề tài là trung thực và chưa được công bố ở các công trình khác.

Nội dung của luận văn có sử dụng tài liệu, thông tin được đăng tải trên các tác phẩm, tạp chí, các trang web theo danh mục tài liệu tham khảo của luận văn.

Nếu sai tôi xin hoàn toàn chịu trách nhiệm.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

Trịnh Thùy Dương

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS Cao Thị Hảo - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên về sự hướng dẫn tận tình, đầy đủ, chu đáo và đầy tinh thần trách nhiệm của cô trong toàn bộ quá trình em hoàn thành luận văn.

Em xin trân trọng cảm ơn sự tạo điều kiện giúp đỡ của Ban chủ nhiệm Khoa Ngữ Văn và các thầy cô giáo Phòng đào tạo Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã giúp đỡ em thực hiện đề tài luận văn này.

Em cũng xin chân thành cảm ơn gia đình, bạn bè, đồng nghiệp đã động viên và nhiệt tình giúp đỡ em trong thời gian hoàn thành luận văn.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2016

Tác giả luận văn

Trịnh Thùy Dương

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
4. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	7
5. Các phương pháp nghiên cứu	7
6. Đóng góp của luận văn	8
7. Bố cục của luận văn.....	8
PHẦN NỘI DUNG	9
Chương 1: LÝ THUYẾT PHÊ BÌNH SINH THÁI VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC CỦA NHÀ VĂN CAO DUY SƠN	9
1.1. Một số vấn đề lý thuyết phê bình sinh thái.....	9
1.1.1. Khái niệm phê bình sinh thái.....	9
1.1.2. Phê bình sinh thái trong văn học Việt Nam hiện đại.....	13
1.2. Hành trình sáng tác của nhà văn Cao Duy Sơn.....	20
1.2.1. Cuộc đời và sự nghiệp	20
1.2.2. Những ngã đường đến với văn chương của Cao Duy Sơn.....	22
Tiểu kết chương 1	25
Chương 2: QUAN HỆ GIỮA CON NGƯỜI VÀ TỰ NHIÊN TRONG TRUYỆN NGẮN CAO DUY SƠN	26
2.1. Con người và tự nhiên trong sự đối sánh	26
2.2. Con người và tự nhiên trong mối quan hệ gắn bó, hòa hợp.....	31
2.2.1. Con người hòa hợp với tự nhiên.....	31
2.2.2. Tự nhiên phản chiếu tâm hồn con người.....	35

2.3. Con người và tự nhiên trong quy luật nhân quả	41
2.3.1. Con người tác động tiêu cực đến tự nhiên.....	41
2.3.2. Tự nhiên đáp trả lại con người	55
2.4. Con người và tự nhiên trong khát vọng đồng hóa	62
Tiểu kết chương 2	65
Chương 3: NGHỆ THUẬT THỂ HIỆN MỐI QUAN HỆ GIỮA CON NGƯỜI VÀ TỰ NHIÊN TRONG TRUYỆN NGẮN CAO DUY SƠN	67
3.1. Nghệ thuật xây dựng cốt truyện	67
3.2. Nghệ thuật tạo dựng bối cảnh không gian.....	71
3.2.1. Không gian hoang dã, nguyên sơ	72
3.2.2. Không gian tự nhiên gắn liền với sinh hoạt của người miền núi	77
3.3. Nghệ thuật sử dụng ngôn ngữ.....	78
3.3.1. Sử dụng hình ảnh tự nhiên trong ngôn ngữ miêu tả ngoại hình nhân vật ...	78
3.3.2. Sử dụng hình ảnh tự nhiên trong ngôn ngữ khắc họa tâm lý nhân vật....	81
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN	85
TÀI LIỆU THAM KHẢO	89

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Văn học dân tộc thiểu số có một vị trí quan trọng trong đời sống văn học nước nhà. Trong đội ngũ nhà văn là người dân tộc thiểu số Việt Nam, Cao Duy Sơn là cây bút trẻ, có sức sáng tạo dồi dào ở mảng đề tài viết về dân tộc và miền núi. Tuy mới xuất hiện trên văn đàn nhưng tên tuổi Cao Duy Sơn đã dần trở lên quen thuộc với độc giả, tác phẩm của ông cũng tạo được tiếng vang lớn và đạt được nhiều giải thưởng của hội nhà văn Việt Nam. Là một cây bút đương sung sức, các sáng tác của Cao Duy Sơn bao gồm cả truyện ngắn và tiểu thuyết, nhưng truyện ngắn là địa hạt có nhiều mùa gặt bội thu hơn cả. Với hai giải A của Hội văn học dân tộc thiểu số Việt Nam, Tặng thưởng của Hội Nhà văn Việt Nam và giải thưởng văn học ASEAN của Hoàng gia Thái Lan năm 2009 cho những tập truyện ngắn xuất sắc, truyện ngắn của Cao Duy Sơn đã *“mang một thương hiệu riêng, in đậm dấu ấn văn hóa Tày và soi bóng tâm hồn con người miền núi đặc sắc, sinh động”*[9, tr88]. Nghiên cứu truyện ngắn của Cao Duy Sơn sẽ góp phần khẳng định đóng góp và vị trí của nhà văn trong tiến trình phát triển của văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại.

1.2. Nghiên cứu về truyện ngắn Cao Duy Sơn gần đây đã có một số tác giả quan tâm nhưng chủ yếu đề cập đến các vấn đề như: Đặc điểm truyện ngắn, nghệ thuật xây dựng nhân vật, ngôn ngữ nghệ thuật, bản sắc văn hóa dân tộc... Một vấn đề khá mới mẻ và độc đáo trong truyện ngắn Cao Duy Sơn đó là mối quan hệ giữa con người và tự nhiên vẫn chưa được nghiên cứu một cách hệ thống. Từ góc nhìn phê bình sinh thái chúng tôi hi vọng sẽ đem lại những khám phá mới mẻ về vấn đề này trong truyện ngắn Cao Duy Sơn.

1.3. Phê bình sinh thái là một lý thuyết mới đã được giới nghiên cứu trên thế giới quan tâm và ứng dụng vào nghiên cứu văn học. Gần đây, lý thuyết này cũng bắt đầu được ứng dụng trong nghiên cứu văn học ở Việt Nam và có những thành tựu khả quan. Đây là hướng nghiên cứu mới nhiều triển vọng, cho thấy

mối quan hệ giữa con người và tự nhiên, đặc biệt là cách ứng xử của con người với thế giới tự nhiên và những tác động ngược lại của giới tự nhiên đến đời sống con người. Điều này cũng thể hiện rõ ý nghĩa thực tiễn và tính thời sự của nó trong bối cảnh hiện nay, trước nhu cầu nóng bỏng của nhân loại về cải thiện môi trường sinh thái, khát vọng về mối giao hòa vĩnh cửu giữa con người và thiên nhiên. Trong truyện ngắn của mình, Cao Duy Sơn đã có tiếng nói của riêng mình về vấn đề này bằng một quan điểm mới mẻ và sâu sắc. Chính bởi những lý do trên mà chúng tôi lựa chọn đề tài: “**Truyện ngắn Cao Duy Sơn từ góc nhìn phê bình sinh thái**” để nghiên cứu. Hi vọng công trình hoàn thành sẽ góp phần khẳng định những đóng góp mới mẻ của nhà văn Cao Duy Sơn cho dòng văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại, đồng thời qua đó cũng cho thấy hiệu quả của một hướng tiếp cận mới mẻ trong văn học.

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Những nghiên cứu chung về truyện ngắn của Cao Duy Sơn

Là một cây bút đang nổi danh, các sáng tác của Cao Duy Sơn trong thời điểm hiện tại chưa phải là nhiều (5 tiểu thuyết, 4 tập truyện ngắn) nhưng nhà văn dân tộc Tày này đã khẳng định được phong cách riêng, độc đáo của mình trong dòng chảy văn học dân tộc thiểu số. Ông đã có những đóng góp nhất định cho văn học dân tộc thiểu số nói riêng và văn học Việt Nam đương đại nói chung.

Truyện ngắn của Cao Duy Sơn đã nhận được sự quan tâm của khá nhiều các nhà nghiên cứu. Trên các báo chí (cả báo in và báo điện tử) đã đăng tải một loạt các bài viết về Cao Duy Sơn và truyện ngắn của anh, đặc biệt là sau khi anh đoạt giải thưởng. Chúng ta có thể kể đến các bài viết sau:

Nhà văn người Cô Sâu đoạt giải văn chương, tác giả Hứa Hiếu Lễ, báo Văn hóa văn nghệ Cao Bằng.

Văn xuôi độc chiếm giải thưởng Hội nhà văn Việt Nam 2008, tác giả Hà Linh, báo Văn nghệ Quân đội.

Viết văn phải có sự ám ảnh, tác giả Huy Sơn, Trang văn hóa giải trí.

Bông hoa sen đang ngát, tác giả Hứa Hiếu Lễ, báo Vietnam.net.

Giải thưởng Hội nhà văn Việt Nam 2008 với tác giả “Ngôi nhà xưa bên suối”, tác giả Mai Thi, báo Hà Nội mới

Ban mai có một giọt sương, tác giả Đỗ Đức, báo Văn nghệ.

Viết văn là một cuộc viễn du về cội nguồn, tác giả Võ Thị Thúy, báo kinh tế đô thị.

Hầu hết các bài viết đều khẳng định những đóng góp của nhà văn Cao Duy Sơn đối với văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại, phong cách riêng và tài năng của nhà văn đất Cô Sâu. Có tác giả cho rằng: “*Đề tài miền núi không mới nhưng viết để người đọc thôn thức và nhớ đến không phải ai cũng làm được, có lẽ xuất thân của một người con sau bao nhiêu năm xa cách quê hương đã làm nên một Cao Duy Sơn thành thực và đầy tình cảm*” [47, tr.9].

Trong bài viết *Cao Duy Sơn giọng văn nhẹ nhàng mà sắc bén*, tác giả Sông Lam (báo Dân tộc và phát triển) cũng khẳng định: “*Kỉ ức tuổi thơ, con người đất Cô Sâu và những vĩa tằng văn hóa truyền thống dân tộc Tày đã bán rế, ám ảnh sâu vào tâm trí Cao Duy Sơn. Nó khiến anh khắc khoải, day dứt, tựa hồ như đang mang một món nợ đối với quê hương. Và nếu không trả được món nợ đó, anh không thể tìm thấy một chốn bình an để neo đậu tâm hồn*” [16, tr.20].

Cũng đồng quan điểm này, nhà nghiên cứu Đào Thủy Nguyên đã quan tâm tới yếu tố tạo nên những trang viết sâu nghĩa nặng tình của Cao Duy Sơn và lí giải rõ “*Cội nguồn văn hóa dân tộc trong truyện ngắn Cao Duy Sơn*” bắt nguồn từ tâm hồn con người đậm chất Tày trong truyện ngắn của anh.

Nhà phê bình Lâm Tiến, tác giả của một số công trình nghiên cứu về văn học dân tộc thiểu số Việt Nam, khi nhận xét về cá tính sáng tạo của nhà văn Cao Duy Sơn cho rằng: “*Ông miêu tả nhận vật dưới góc độ đời tư, có số phận riêng và có một sự tự ý thức. Điều đó càng được thể hiện rõ trong những truyện ngắn sau này của ông (... ..). Nhân vật của ông thường khỏe khoắn, mạnh mẽ, có cuộc sống nội tâm phong phú, phức tạp, dữ dội nhưng lại lặng lẽ, kín đáo.*

Truyện của Cao Duy Sơn còn hấp dẫn người đọc ở cách viết giàu cảm xúc, giàu hình tượng với cách cảm nhận sự vật, hiện tượng tinh tế, chính xác, sắc sảo với những tình huống căng thẳng, gay gắt, bất ngờ. Với cách viết đó Cao Duy Sơn đã đem lại cho văn xuôi các dân tộc thiểu số một cách cảm nhận mới về con người và cuộc sống của các dân tộc” [41, tr.10].

Không chỉ quan tâm tới các yếu tố về cảm hứng, nhân vật, cách viết, ngôn ngữ nghệ thuật trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn cũng được quan tâm tìm hiểu. Tác giả Cao Thị Hảo trong bài viết: ***Ngôn ngữ nghệ thuật trong truyện ngắn của Cao Duy Sơn*** đăng trên tạp chí Văn hóa Nghệ thuật (số 361, tháng 7/2014) khẳng định: “*Trong truyện ngắn Cao Duy Sơn, ngôn ngữ nghệ thuật được thể hiện khá độc đáo, mang màu sắc riêng và đậm chất Tày, thể hiện qua việc sử dụng lối ví von, so sánh, liên tưởng gần gũi với cách tư duy của người dân miền núi, sử dụng nhiều thành ngữ, tục ngữ, lối nói phuoối pác, phuoối rọi của văn học dân gian Tày*”[9, tr.88].

Nhìn chung, truyện ngắn của Cao Duy Sơn đã được nghiên cứu từ nhiều phương diện. Các tác giả cũng đã khẳng định những đóng góp tiêu biểu của nhà văn cho dòng văn học dân tộc thiểu số Việt Nam hiện đại. Tuy nhiên, tìm hiểu truyện ngắn Cao Duy Sơn từ những góc nhìn khác, nhất là từ những lý thuyết mới sẽ cho chúng ta những đánh giá khách quan và toàn diện hơn nữa về vị trí cũng như đóng góp của nhà văn dân tộc Tày này.

2.2. Những nghiên cứu về truyện ngắn Cao Duy Sơn từ góc nhìn phê bình sinh thái

Nghiên cứu về truyện ngắn Cao Duy Sơn từ góc nhìn phê bình sinh thái cho đến nay chưa có công trình nào đề cập đến một cách hệ thống và chuyên biệt. Tuy nhiên, những vấn đề liên quan về mối quan hệ giữa con người với tự nhiên đã được các tác giả ít nhiều quan tâm đến trong những công trình nghiên cứu chung về văn học dân tộc thiểu số và truyện ngắn Cao Duy Sơn. Chúng tôi xin điem qua một số vấn đề cơ bản có liên quan đến đề tài.